

N:o 28.

Af herr **Hildebrand**, om anslag för undersökning af nykterhetslagstiftning i Amerikas Förenta stater, Finland och Norge.

Såsom jag i en annan motion söker framhålla, tränger den stora nykterhetsrörelsen allt mäktigare fram inom vårt folk, kräfvande allt större uppmärksamhet ej blott hos allmänheten, utan äfven hos statsmakterna. Riksdag efter riksdag framställas olika förslag, som på det närmaste beröra direkt nykterhetsaken, indirekt statens och kommunernas finanser. Denna omständighet gör det till en bjudande plikt att anskaffa all den utredning som kan vara nödig och lämplig för att gifva den bästa möjliga öfverblick öfver hithörande spörsmåls såväl principiella betydelse som praktiska lämplighet. Jag tänker ej härvid allenast på det samhällskraf, som en mycket utvidgad rösträtt i allmänhet skärper i fråga om upplysningsverksamheten på det politiska, socialpolitiska och ekonomiska området, utan äfven speciellt på nödvändigheten att sätta de styrande, närmast Riksdagens ledamöter, i stånd att så allsidigt som möjligt bedöma frågorna. Det är nämligen min bestända uppfattning, att många beslut blifvit fattade af endera eller båda kamrarna mera på grund af rent tillfälliga motiv än af verkligt genomtänkt öfvertygelse.

Ett af de viktigaste önskemålen synes mig vara, att en officiell utredning föranstaltas om alkohollagstiftningen och dess praktiska tillämpning i Amerikas Förenta stater, i Finland och i Norge. Inom hvarje land finnas naturligtvis alldeles säregna förhållanden, hvilka mäktigt återverka på all lagstiftning. Fullt lika lagar kunna därför i regeln icke tänkas i

skilda länder, men detta hindrar icke, att erfarenheter, som vunnits på ett håll, kunna vara af den principiella och allmängiltiga betydelse, att känedom om dem kan vara särdeles nyttig vid dryftande af lagbestämmelser på annat håll. Särskildt synas Förenta staterna erbjuda en egendomligt rik profkarta på allehanda lagstiftningsåtgärder och experiment på hit-hörande områden, alltifrån statsmonopol i Syd-Karolina till gammal förbudslagstiftning i Maine och till »local option» i ett flertal stater och »licences» i andra.

När fråga om förbudslagstiftning blef aktuell i Finland, kände man på olika håll därstädes ett bestämdt behof att närmare studera förhållandena i Förenta staterna. En ifrig medlem af de organiserade nykterhetsföreningarna, herr Matti Helenius-Seppälä, utsändes på finska statens bekostnad för att särskildt studera amerikanska förbudslagar. Bryggeriägare och spritfabrikanter, hvilka icke, såsom det heter i ingressen till en senare aflämnad reseberättelse, »hyste förtroende till herr Helenius' vilja och förmåga att så uttömmande, som sakens bärvidd det fordrade, verkställa sina undersökningar beträffande nykterhetsförhållandena i förbudsstaterna», utsände borgmästaren Björn Schauman för att göra en kompletterande utredning. Finska senaten måtte ej heller ansett en utredning af herr Helenius tillräckligt uttömmande, hvarför v. häradshöfding H. Boström blef sänd som statsstipendiat. Och slutligen fick filosofie magister Allan Zilliacus också anträda en studieresa på bryggeriföreningens bekostnad. Förslag framställdes om gemensamma undersökningar, men herr Helenius anträdde först sin resa, hvaremot de andra tre i rätt stor utsträckning samarbetat. Besöken i Amerika gjordes under senare hälften af år 1906.

Vid försöket att inhämta uppgifter om de fyra resenärernas rön i Förenta staterna möter genast den svårigheten, att deras berättelser framlagts på mycket olika sätt. Den bästa synes vara herr Boströms, hvilken är rättfram och enkelt skriven utan onödiga utsmyckningar och synbarligen med stor sträfvan efter objektivitet. Hans bok heter *Rusdryckslagstiftning i Nordamerikas Förenta stater*» och är på svenska tryckt i Stockholm 1908. Herr Schaumans berättelse synes mig vara den mest subjektivt färgade och därför i detta fall minst värdefulla, under det herr Zilliacus nöjt sig med att lämna ett referat af en vidlyftig och synnerligen märklig utredning, som verkstälts af en på privat initiativ sammansatt kommission, hvilken går under namnet »The committee of fifty», och hvilkens utredning fyller 6 stora volymer. De två senast nämnda herrarnes bidrag äro tillhoppa utgifna på svenska i en bok med titeln »*En blick på rusdryckslagstiftningen i Amerika*» (Helsingfors 1908). Beklagligt nog, är, enligt lämnad uppgift, herr Helenius ännu icke färdig med sin reseberättelse.

Det förefaller mig nu, som om samma skäl, som i Finland ledde till de fyra männens studieresor, skulle här i Sverige vara tillräckligt tungt vägande för att påkalla en liknande utredning, naturligtvis med undvikande af vissa fel, som vidlåda de finska studierna och deras offentliggörande. Vi ha här i landet en förbuds rörelse och en rörelse för lokalt veto; vi ha tillika en moderat nykterhetsrörelse, som lägger hufvudvikten vid spritförsäljningens rationella reglering och vid en kraftig upplysningsverksamhet, och som kan hänvisa till ett redan pröfvadt system på brännvinsförsäljningens område. Utgångspunkterna blifva delvis andra för svenska undersökare än för finska, och de viktigaste erfarenheterna, som de senare ansett sig ha gjort, kunna därför ibland vara af jämförelsevis underordnad betydelse för oss. Jag tror naturligtvis icke, att en öfvertygad förbudsvän kan omvändas till moderat nykterhetsman genom att läsa en grundlig framställning af förhållandena i Förenta staterna, eller att tvärtom den moderate kan på grund af någon sådan framställning blifva förbudsman. Men om utredningen är verkligt god, kunna båda finna, att vissa delar af deras program mer än väl kunna tåla kritik, och att jämkningar kunna vara af nöden. Och den största betydelsen af en väl planerad och väl gjord utredning ligger däri, att den ger alla, som för närvarande icke äro alldeles bergfasta i sin tro, ett godt underlag för att bilda sig en egen öfvertygelse. Och då nykterhetsfrågorna allmer tränga på, är det en ofantligt viktig samhällssak.

Det första ofafvisliga villkoret, för att utredningen skall blifva tillfredsställande, är, att olika meningar få på en gång göras gällande, både kritiserande och kompletterande hvarandra. Felet med de finska utredningarna är i första rummet, att detta icke kunnat ske. Visserligen utsändes, som nämndt är, representanter för olika åskådningar, men då de hvar för sig framlagt sina erfarenheter och endast delvis gjort gemensamma undersökningar, är det svårt att låta den ena framställningen kontrollera den andra. Å ena sidan vet man, att förbudsvännerna endast se goda sidor i förbuds rörelsen inom Förenta staterna. Å den andra ha svåra missförhållanden framlagts i de finska berättelserna. En olägenhet därvid är, att om en utredare åberopat någon person såsom auktoritet, så finnes ingen kritik från de öfrigas sida, hvilket gör, att man stannar i ovisshet, om äfven de erkänna hans auktoritetsställning. Vid skildringar af besök å mer eller mindre öppna utskänkningslokaler inom förbudssambällena skulle äfven en kritik af den ene på den andre ha varit synnerligen lämplig.

Det förefaller mig, som om dessa olägenheter ganska lätt skulle kunna afhjälpas vid en eventuell svensk utredning. Först och främst måste na-

turligtvis iakttagas, att representanter från olika håll skulle blifva utredare. Vidare märkes, att någon omröstning naturligtvis icke skulle komma i fråga för att gifva en sammanfattande framställning, utan att gjorda erfarenhetsrön helt enkelt borde framläggas, hvarvid hvars och ens mening finge den betydelse, som direkt härflöte ur dess objektivitet och mått af tydliggen rättvis kritik. Min uppfattning går därpå ut, att en liten kommission af tre personer lämpligen borde utsändas. Då det i stor utsträckning är fråga om lagstiftning, synes en erfaren och helst med engelsk-amerikanska rättsförhållanden något förtrogen jurist vara själskrifven. Att en god representant för de absolutistiska nykterhetsvännerna bör vara med, synes mig vara alldeles klart. Om slutligen en icke-absolutistisk moderat nykterhetsman medföljde, synes mig hänsyn till berättigade intressen vara fullt iakttagna. För att en sådan kommissions arbete icke skulle sönderfalla i skilda framställningar, vore det säkerligen välbetänkt att ordna arbetet på sådant sätt, att alla tre i största möjliga utsträckning gjorde gemensamma undersökningar af förefintliga förhållanden, gemensamt samspråkade med personer i auktoritativ ställning, såväl förbudsiffrare som motståndare till förbuds rörelsen, och gemensamt uppsatte ett protokoll omedelbart efter undersökningen på hvarje ort. På sådant sätt skulle man dels ernå, att den enes framställning omedelbart utsattes för de två öfrigas kritik, hvarigenom påtagliga öfverdrifter och minnesfel helt borde kunna utrensas, samt vidare att utredningens resultat borde kunna offentliggöras rätt snart efter resans slut. Fråga kan ju uppstå, om det ej i så fall vore lämpligt, att kommissionen åtföljdes af en sekreterare, helst stenograf, på det protokollsföringen ej för mycket skulle betunga de tre utredarne, hvilkas arbetskraft nog i alla händelser skulle fullt tagas i anspråk.

Finnarnas resa tog i anspråk ungefär tre månader; åtminstone var detta fallet med statsstipendiaten Boström, hvilken lämnade Finland i slutet af augusti 1906 och återvände i slutet af november. Det framgår emellertid af hans berättelse, att han använde en icke oväsentlig del af tiden för att i bibliotek studera förefintlig litteratur, och herr Zilliacus' berättelse består ju, som ofvan påpekats, helt och hållet af en redogörelse för ett stort amerikanskt tryckt utredningsarbete. Skulle en svensk officiell undersökning af förhållandena i Förenta staterna anordnas, borde förstudier med ledning af de finska berättelserna lätt kunna göras före resans anträdande, hvarigenom utredarne skulle väl sättas i stånd att jämförelsevis hastigt taga itu med saken på ort och ställe. I alla händelser måste resan taga flera veckor i anspråk, i det representativa samhällen för olika system, belägna i olika delar af det vidsträckta landet, tydliggen böra göras till föremål för besök, som naturligtvis icke får begränsas till en

eller annan dag, eftersom risken då blir stor, att rena undantag uppfattas generellt. Utan att på något sätt vilja göra herr Boströms resa normerande, tillåter jag mig anföra hvilka orter han besökt. Han började arbetet uti staten Connecticut och besökte därefter alla andra stater i Nya England utom Vermont; sedan fortsätter han i inledningen till sin berättelse:

»För att kunna träffa så många skilda personer som möjligt och erhålla upplysningar från möjligast flesta områden, besökte vi icke alltid samma personer, utan delade oss i två grupper. I Maine skilde jag mig från mina ofvannämnda reskamrater och begaf mig till Washington efter att hafva stannat uti mellanliggande stater. Härifrån gjorde jag mindre resor såsom till Virginia samt Harrisburg och Buffalo. Sedan jag uppehållit mig två veckor i Washington, företog jag min sista utflykt, hvarvid jag bl. a. besökte Louisville (Ky), St. Louis (Mo), Chicago (Ill.) och Cleveland (Ohio). Under den tid af åtta och en half vecka, min vistelse i Förenta staterna varade, sammanträffade jag med såväl myndigheter som privata personer i följande stater, nämligen Maine, New-Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut, New-York, New-Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, Virginia, Kentucky, Missouri, Illinois och Ohio samt District of Columbia. Min afsikt var äfven att dröja i Indiana och West Virginia, genom hvilka stater jag reste och angående hvilkas lagstiftning jag redan på förhand samlat upplysningar, men då jag icke ansåg mig hafva synnerligt stor nytta däraf och tidens knapphet icke heller medgaf sådant, har jag rörande dessa stater skaffat mig några skriftliga uppgifter. Dessutom har åtminstone West Virginias lag icke någon större betydelse annat än från kuriositetssynpunkt. Emedan i Kansas existerar förbudslag, har jag intagit också denna i min berättelse.»

Om man med ledning häraf och med hänsyn till förstudier före resans anträdande söker beräkna den nödiga tiden, synes man lämpligen kunna tänka sig för en utredning af verkligt lämpliga personer en tid i Förenta staterna af exempelvis två månader, hvartill komma resorna fram och tillbaka. Resekostnaderna för en sådan kommission, som jag tillåtit mig antyda, torde väl uppgå till inemot 10,000 kronor för tre personer, hvarvid jag beräknat resa fram och tillbaka å första klass till i rundt tal 1,000 kronor, resor inom Förenta staterna till 500 kronor och 1,500 kronor till vivre, rum och expenser, motsvarande ungefär 25 kronor per dag, summa 3,000 kronor person, d. v. s. 9,000 kronor för tre personer och 1,000 kronor för inköp af litteratur, extra utgifter och dylikt. Skulle en sekreterare medsändas, ökas naturligtvis kostnaderna, men torde beloppet i alla fall kunna sättas till 10,000 kronor såsom förslagsanslag.

I enlighet med hvad jag anfört i ingressen, synes det mig synnerligen önskvärdt, att förhållandena äfven i Finland och Norge göras till föremål för en officiell utredning, efter liknande grunder som den amerikanska; det lämpligaste vore säkerligen, om samma personer, som studera förhållandena i Förenta staterna, äfven kunde undersöka situationen såväl i Finland som i Norge. Ställningen i Finland är ju i korthet den, att landtdagen för sin del fattat beslut om fullständigt rusdrycksförbud för hela landet, men att detta beslut icke vunnit stadfästelse. Man får då nöja sig med lokala förbud, hvilka dock, åtminstone på enstaka håll, lära framkallat ganska svåra missförhållanden. I Norge har den lokala förbudsrörelsen gått segrande fram i ett stort antal kommuner, men att man icke synes vara belåten med resultatet, synes framgå däraf, att man nu vill slå in på den allsidiga utredningens väg, detta just ifrån de organiserade nykterhetskorporationernas sida. I båda länderna torde man därför ha ganska mycket att studera.

Omkostnaderna för en liten kommissions resa till Finland sätter jag förslagsvis till 1,000 kronor och till Norge till samma belopp. Frågan om honorar torde kunna behandlas såsom vid vanliga kommittéutredningar.

Med stöd af hvad jag här framhållit och under betonande däraf, att ett utredningsbelopp af 12,000 kronor ej kan synas oskäligt högt, då det gäller spörsmål, som äro förknippade med inkomster till det allmänna här i landet på årligen mellan 40 å 50 millioner kronor, tillåter jag mig vördsam samt hemställa,

att Riksdagen måtte, för undersökning af nykterhetslagstiftning och därmed sammanhängande förhållanden i Förenta staterna, Finland och Norge, på extra stat för år 1910 bevilja ett förslagsanslag af 12,000 kronor.

Stockholm den 25 januari 1909.

Karl Hildebrand.

I motionens syfte instämmer:

Sam. Clason.